

Urholkad rättsstat ett slag mot ekonomin

Svenska Dagbladet den 26 januari 2021

Varje år publiceras *Economic Freedom of the World Index*, som mäter graden av marknadsekonomi i drygt 160 länder. År 2015 låg Sverige på 19:e plats, men i den senaste upplagan, som publicerades i höstas (och som avser 2018), låg Sverige bara på 46:e plats. Detta har väckt berättigad oro på många håll: håller villkoren för företagande och ekonomisk verksamhet generellt sett på att försämrats i Sverige, och i så fall hur?

Denna typ av index är till hjälp för alla som intresserar sig för hur villkoren för företagande och produktiv ekonomisk verksamhet utvecklas över tid och hur utvecklingen i det egna landet ser ut jämfört med andra länder. Indexet är en hjälp för benchmarking. Just detta index har använts i en lång rad vetenskapliga studier för att undersöka betydelsen av ekonomisk frihet. Vi har själva arbetat med indexet på det sättet i över 20 år. Vår och andras forskning visar till exempel att mer ekonomisk frihet är förknippad med högre ekonomisk tillväxt, mer social tillit och tolerans och ökade inkomster över hela inkomstfördelningen. En hög nivå av ekonomisk frihet är, enkelt uttryckt, ett tecken på en välfungerande marknadsekonomi, och är något som tycks gynna alla i samhället, och inte bara i form av ökat materiellt välstånd.

Hur kan Sveriges nedgång i den internationella rangordningen då förklaras? Vid en första betraktelse ser situationen inte särskilt allvarlig ut. Nedgången från 2015 till 2018 är mindre än 4 procent, från ett indexvärde på 7,87 till 7,58 (på en skala från 0 till 10). Eftersom skillnaderna mellan rika demokratier av den typ Sverige tillhör är små kan små förändringar ge stora hopp i rangordningen. När vi undersöker närmare vad minskningen beror på syns emellertid några oroväckande tendenser.

Indexet består av fem huvudområden – statens storlek, rättssystemets kvalitet, penningpolitikens kvalitet, öppenhet mot omvärlden samt regleringar. Indexet byggs av offentligt tillgänglig statistik och på expertbedömningar från bland annat Världsbankens undersökningar. Förutom att Sverige har jämförelsevis höga skatter har Sverige de senaste decennierna legat relativt bra till. På tre av indexets områden har Sverige ett mycket högt värde – till exempel rangordnas vi som 13:e bästa land vad gäller kvaliteten på rättssystemet och som det 25:e mest öppna landet för handel och kapital. Men det är just i de grenar där Sverige efter 1990-talskrisen varit bra, som vi nu ser de största minskningarna på senare år: rättssystemets kvalitet och graden av regleringar av näringslivet, där indexet fallit med 5 respektive 6 procent mellan 2015 och 2018.

Tittar man närmare på dessa två områden finner man att minskningen av rättssystemets kvalitet främst beror på två variabler: polisens pålitlighet (–12,4 procent) och hur ingångna avtal upprätthålls rättsligt (–9,1 procent). Ökade regleringar har främst att göra med återinförd värnplikt (–50 procent) samt ökad regleringsbörda för företagen (–11,8 procent). När det gäller polisens pålitlighet har fallet dessutom pågått under lång tid: från en nivå på 8,9 2010 till 6,9 år 2018. Just detta mått kommer från World Economic Forums ”Global Competitiveness Report” och bygger på uppfattningar bland företagare och näringsidkare världen över. Att dessa i allt mindre utsträckning upplever att man kan lita på att den svenska polisen upprätthåller lag och ordning är som vi ser det mycket oroande. I den

omfattande forskningen om sambandet mellan ekonomisk frihet och tillväxt är det också just rättsstatens kvalitet som verkar spela störst roll för att främja en god ekonomisk utveckling.

En tänkbar förklaring till att polisen upplevs som mindre pålitlig är att dess organisation har försämrats och att polisens möjligheter att bistå vid problem har blivit försvagade. Detta är inte bara negativt för företagen i vårt land utan också för medborgarnas trygghet och förefaller därför vara ett viktigt reformområde. Det är också värt att hissa varningsflagg för att det rättsliga skyddet för ingångna avtal upplevs försvagat och att risken att drabbas av regleringar och byråkrati i Sverige anses ha ökat. I ett läge där näringslivet i många delar är försvagat efter pandemin är det särskilt viktigt att förstärka dessa strukturellt betydelsefulla faktorer. Slutligen är det värt att notera att en del av Sveriges tapp beror på att regleringen av arbetsmarknaden ökat genom återinförd värnplikt, vilket enligt forskning av bland annat professor Panu Poutvaara riskerar att sänka produktivitet och tillväxt.

Slutligen kan konstateras att Sverige sannolikt kommer att stiga i kommande versioner av indexet, genom reformer som redan har genomförts eller är på gång, såsom avskaffandet av värnskatten och reformeringen av las. Att sådana reformer är möjliga inger hopp att den ekonomiska friheten kan förbättras också när det gäller polis och rättsstat. Tyvärr är det sannolikt mycket lättare att sänka skattesatser och ändra turordningsreglerna i las än det är att komma tillrätta med problem inom polis och rättsväsende.

Niclas Berggren

Andreas Bergh